

Yuriy Georgiyeviç Alekseyev, Pohodi Russkih Voysk Pri İvane III, İzdatelstvo Sankt-Petersburgskogo Unıversıteta, Sankt-Petersburg, 2007, 464 s., ISBN: 978-5-288-04191-4.

Altın Orda Devleti'nin gücünü yitirip dağılmaya yüz tuttuğu XV. asrın ikinci yarısı Rus yayılmacılığının temellerinin atıldığı devirdir. Henüz Rusya'da Çarlığın ilan edilmediği bu dönemde, Moskova Knezliği "Moskova ve Bütün Rusya'nın Büyük Knezi" unvanını taşıyan III. İvan (1462-1505) tarafından idare ediliyordu.

III. İvan döneminde Rus ordusunun düzenlediği bütün askerî seferleri inceleme amacı güden Dr. Yuriy Georgiyeviç Alekseyev, kaleme aldığı "Pohodi Russkih Voysk Pri İvane III" (III. İvan Zamanında Rus Ordusunun Seferleri) adlı eserinde, tüm Rus kroniklerini ve konu ile ilgili araştırma eserleri eleştirel bir açıdan ele alarak tetkik etmiştir.

Eser konunun önemiyetini arz eden ve bugüne dek yapılan çalışmaları değerlendiren kısa bir "Giriş" (s. 3-6) ile başlamaktadır. Zaman dizimsel tasnif metodunu benimseyen müellif, eserini beş bölüme ayırmıştır.

I. Bölümde (s. 7-95) 1460'lı yıllarda düzenlenen seferler anlatılmıştır. Kitabın içindekiler kısmında bölümlerin alt başlıkları verilmemiş olsa da, bu bölüm dört alt başlık halinde tasarlanmıştır. Bunlar; "1462 Seferi" (s. 7-20), "1463 Pskov-Litvanya Sınırına Düzenlenen Sefer" (s. 21-35), "1467-1468 Kazan Seferleri" (s. 36-63) ve "1469 Seferi" (s. 64-95)'dir. Burada özellikle 1467-1468 ve 1469 yıllarında Kazan Hanlığı'na karşı düzenlenen askerî harekât oldukça tafsilatlı anlatılmıştır. Yazar daha önce bu seferleri genel hatlarıyla inceleyen N. M. Karamzin, S. M. Solovyev ve K. V. Bazileviç gibi XIX ve XX. yüzyılların büyük Rus tarihçilerini, konuyu sadece dış politika açısından ele aldıkları için tenkid etmektedir. Hakikaten tüm kroniklerdeki kayıtları değerlendirip derleyen Alekseyev'in oldukça titiz çalıştığını belirtmek gerekir.

1470'li yıllardaki seferlerin aktarıldığı II. Bölüm (s. 96-215) kitabın en uzun kısmıdır. Bu bölüm beş alt başlıktan müteşekkildir: "1471 Seferi" (s. 96-141), "1472 Yılı Seferleri" (s. 142-180), "1473 Pskov'a Yardım Seferi" (s. 181-183), "1477 Seferi" (s. 183-208) ve "1478 Doğu Sınırı: Kazan Üzerine Sefer" (s. 209-215). 1472 yılı seferinin anlatıldığı bölümde, Perm Knezi Fedor Pestro'nun vassal kılınışı ve Altın Orda Hanı Ahmed'e karşı kazanılan Oka Zaferi ayrı başlıklar altında ele almıştır. Ortaçağda en güçlü ve zengin Rus knezliklerinden biri olan Novgorod Knezliği'nin ortadan kaldırılışı ve 1478 Kazan seferi de ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir.

III. Bölümde (s. 216-310) 1480'li yıllarda düzenlenen askerî harekât konu edinilmiştir. "Ugra Zaferi" (s. 216-279), "1487 Seferi" (s. 280-292), "1489 Vyatka

Seferi” (s. 293-302) ve “1480’li Yıllarda Düzenlenen Seferlerin Kısaca Sonuçları” (s. 303-310) bu bölümün alt başlıklarıdır. Rus tarihinde mühim mevkiî işgal eden Ugra Zaferi, bu bölümün esasını teşkil etmektedir. Bilindiği üzere muharebesiz geçen bu sefer sonucunda Moskova Knezliği, Altın Orda boyunduruğundan tamamen kurtulmuştu.

1490’lı yılların seferlerini ihtiva eden IV. Bölümde (s. 311-370) de dört alt başlık bulunmaktadır. Bunlar; “Ahmed Han Üzerine Sefer” (s. 311-317), “1492-1493 Litvanya Savaşı” (s. 317-333), “I. İsveç Muharebesi” (s. 334-365) ve “Kuzey Seferi” (s. 336-370)’dir. Dahilî sorunları halledip Doğuda başarılar elde etmeye başlayan Moskova Knezliği, yayılma alanını bu devirde kuzeye doğru genişletmiştir.

Son yani V. Bölüm (s. 371-431) ise, III. İvan’ın 43 yıllık saltanatın son beş yılında düzenlenen üç sefere ayrılmıştır. Bunlar; Litvanya’ya karşı düzenlenen, “1500 Seferi ve Verdoşa Zaferi” (s. 371-394), “1501 Seferi” (s. 394-414) ve “1502 Seferi” (s. 415-431)’dir. Bu son iki sefer Litvanya ve Livonya krallıklarına karşı tertip edilmiştir.

Kitabın sonunda, “Sonuç” (s. 432-435), “İndeks” (s. 436-459), “Bibliyografya” (s. 460-462) ve “İçindekiler” (s. 463) bulunmaktadır. Ayrıca fizikî olarak eserden bağımsız hazırlanmış iki adet ayrıntılı harita da kitabın arasına konmuştur. Bunlardan biri büyük boy olup, iki parça halinde düzenlenmiştir. Başlığı ise, “XV. Yüzyılın İkinci Yarısında Rusya ve Komşuları”dır. Diğeri ise nispeten daha küçüktür ve “XV. Yüzyılın İkinci Yarısında Batıda Savaşların Cereyan Ettiği Bölgeler”i göstermektedir. Bu haritalar renksizdir.

III. İvan zamanında düzenlenen seferler, kuruluş aşamasındaki Rus İmparatorluğu’nun gelişimini ve Rus ordusunun tedricî modernizasyonunu açık şekilde gözler önüne sermektedir. Bu devirdeki ilk askerî teşebbüslerin başarısızlıkla sonuçlanması, eski savaş stratejilerinin devam ettirilmesi ile ilgilidir. Ordunun ıslahına büyük önem veren III. İvan, sarf ettiği çabanın karşılığını ilk kez 1477 yılında Novgorod Knezliği’ne karşı giriştiği muharebede almış ve bu knezliği ortadan kaldırmakla bir bakıma Rusya’nın bütünlüğünü sağlamıştır. XV. yüzyılın son yirmi yılına gelindiğinde ise, ordudaki yeni yapılanmanın büyük kazançlar sağladığı açıkça görülmüştür. Livonya Krallığı’na karşı kazanılan üstünlük bunun bariz örneğini teşkil etmektedir.

Sonuç olarak, Yuriy Georgiyeviç Alekseyev’in eseri III. İvan’ın izlediği dış politikayı, takip ettiği yayılmacı siyaseti ve ortaçağ Rus savaş stratejileri ile ordudaki modernizasyonu aydınlatması bakımından önemlidir. Öyle ki, Rusya’nın Doğu politikasının temelleri bu dönemde atılmış ve III. İvan’ın ölümünden sonra Kazan ile Astarhan hanlıklarının ardada işgal edilip, Rusların Türkistan’a doğru yayılmaları da bu siyasetin tatbiki ile mümkün olmuştur.

Serkan ACAR*

* Araştırma Görevlisi. Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı.